

УДК 339.13-663.21:31

В.Л. Пазюк, здобувач

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ РИНКУ ВИНА В УКРАЇНІ

В.Л. Пазюк, соискатель

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ И ДИНАМИКИ РАЗВИТИЯ РЫНКА ВИНА В УКРАИНЕ

Viktoriiia Paziuk, candidate

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

ANALYSIS OF THE STATE AND DYNAMICS OF DEVELOPMENT OF WINE MARKET IN UKRAINE

Досліджено стан та динаміку розвитку ринку вина в Україні. Проаналізовано площі виноградних насаджень, світове споживання та виробництво вина. Розглянуто структуру споживання алкоголю в різних країнах. Описано основні напрями дій щодо скорочення шкідливого вживання алкоголю.

Ключові слова: алкоголь, вино, споживання, виробництво, структура споживання, культура споживання, міцні алкогольні напої.

Исследованы состояние и динамика развития рынка вина в Украине. Проанализировано мировое потребление и производство вина, площади виноградных насаждений. Рассмотрена структура потребления алкоголя в разных странах. Описаны основные направления действий по сокращению вредного употребления алкоголя.

Ключевые слова: алкоголь, вино, потребление, производство, структура потребления, культура потребления, крепкие алкогольные напитки.

The state and dynamics of the wine market in Ukraine. Analyzes the international consumption and wine area vineyards. The structure of alcohol consumption in different countries. The basic lines of action to reduce harmful use of alcohol.

Key words: alcohol, wine, consumption, production, consumption structure, the culture of consumption, spirits.

Постановка проблеми. Традиційним для України завжди було споживання вина, але у порівнянні з країнами Західної Європи саме культура споживання вина в Україні є недостатньо розвинутою. На збільшення обсягів виробництва та споживання вина в Україні впливає скорочення сировинної бази, високі енергетичні витрати, від яких залежить кінцева вартість продукту, стрімке зростання мінімальних роздрібних цін, конкуренція з боку імпортних напоїв. Отже, одним із напрямків розвитку ринку вина в Україні є нарощування сировинної бази й обсягів виробництва вина, підвищення якості продукції і, відповідно, конкурентоспроможності, забезпечення культури споживання вина, за рахунок переорієнтації споживачів із вживання міцних алкогольних напоїв та пива на якісне вино.

Аналіз досліджень і публікацій. Загострення економічної ситуації у країні, зокрема у виноробній галузі, сприяло необхідності дослідження стану та динаміки розвитку ринку вина в Україні, а саме аналізу обсягів виробництва продукції, її реалізації на території України та виявлення смаків і вподобань споживачів. Економічні проблеми виноробної галузі вивчалися та досліджувалися у працях О.С. Ралко, І.Н. Вороніна, О.Б. Ткаченко, Т.Н. Волошина, О.В. Тринкаль, О.С. Нестеренко, Т.М. Радченко та інших вітчизняних науковців.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз стану та динаміки розвитку ринку вина в Україні.

Виклад основного матеріалу. Питаннями статистики виробництва та продажу алкогольної продукції на глобальному рівні займається Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ). Організація проводить масштабне дослідження цієї проблеми раз на п'ять років. Результатом останніх аналітичних досліджень на цю тему був звіт, опублікований ВООЗ у 2014 році. За даними досліджень Всесвітньої організації охорони здоров'я, населення України вживає переважно міцний алкоголь. Це говорить не стільки про кількість випитого алкоголю, скільки про невиправдану, недосконалу структуру

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

його споживання. Переважна більшість населення України зловживає алкоголем. Ця згубна звичка, що ігнорує здоровий спосіб життя, створює передумови для фізичної і моральної деградації суспільства. Це викликає необхідність розроблення дієвих заходів щодо протидії наявному стану на ринку вина в Україні. Структура споживання алкоголю в різних країнах наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Структура споживання алкоголю в різних країнах

Назва країни	Вино, %	Пиво, %	Міцний алкоголь, %	Інше, %	Всього	Споживання вина за 2014 на одну особу, в літрах	Середня тривалість життя
Італія	65,6	23	11,5	0,0	9,9	33,30	73
Люксембург	42,8	36,2	21	0,0	12,7	9,82	72
Франція	56,4	18,8	23,1	1,7	12,9	42,51	72
Португалія	55,5	30,8	10,9	2,8	22,6	41,74	71
Швеція	46,6	37	15,1	1,4	13,3	26,00	72
Швейцарія	49,4	31,8	17,6	1,2	12,1	40,49	73
Словенія	46,9	44,5	8,6	0,0	17,2	44,07	70
Чорногорія	47	10,9	41,7	0,4	13,4	0,67	66
Греція	47,3	28,1	24,2	0,4	15,6	27,86	71
Нідерланди	36,4	46,8	16,9	0,0	11,2	18,33	71
Україна	9	40,5	48	2,6	20,3	4,46	63
Грузія	49,8	17	33,2	0,1	21,2	17,06	65
США	17,3	50	32,7	0,0	13,3	10,25	70

Як видно із табл. 1, найбільш досконала і разом з тим прийнятна структура споживання алкоголю є така, за якої обсяг споживання вина є значно більшим або основним, порівняно зі споживанням іншої алкогольної продукції, яка вживається в невеликій кількості. Така структура споживання алкоголю не вважається шкідливою і підтвердженням цьому є відносно висока середня тривалість життя, яка становить у країнах, де споживається переважно вино, понад 72 роки. Це такі країни, як Італія, Франція, Швеція та ін. Водночас в Україні середня тривалість життя становить 63 роки, що свідчить про проблему у сфері споживання алкогольної продукції.

Культура споживання спиртного, яка існує в європейських країнах, суттєво перешкоджає зловживанню алкоголю. У розвинених і благополучних країнах світу прийнято вживати алкогольну продукцію в барах і пабах, при цьому це не перетворюється на самоціль, а супроводжує корисне проведення часу в приємній компанії. Тут же слід врахувати, що спиртне в європейських країнах не є дешевим і в разі перевершує вартість вітчизняних алкогольних напоїв. Це відноситься як до звичайної горілки, так і до брендівих напоїв. Висока ціна ставить бар'єри до пияцтва. Цінителі якісних алкогольних напоїв споживають, в основному, продукцію відомих брендів і в досить обмежених кількостях.

Є пряма залежність між ціною й обсягом споживання алкоголю. У країнах, де не обмежуються обсяги виробництва алкоголю і не контролюється його якість, ціна на будь-які види алкоголю або дуже низька, або дещо нижча середнього по Європі. Алкоголь повинен бути дорогим, якщо держава хоче знизити його споживання. Медициною доведено, що пристрасть до алкоголю є психологічним явищем. Люди вживають алкогольну продукцію, не тільки за певних обставин – свята, урочисті події і т. ін., а з метою, щоб розслабитися, позбутися тяжких думок, створити певний настрій. Це лише на стадії алкоголізму з'являється органічна потреба людини у споживанні алкоголю. Середні доходи італійців, французів та українців дуже різні. В абсолютному вираженні пляшка вина в Україні може коштувати дешевше, ніж в Італії, проте відносно до серед-

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

нього доходу населення алкогольна продукція для України є дорожчою. Тому в Україні наявне таке явище, як нелегальний обіг алкоголю.

В Україні необхідно змінювати структуру споживання алкоголю. Зміна структури споживання – це перехід від «північного» типу споживання алкоголю до більш м'якого, «південного» типу за рахунок зменшення споживання частки міцних напоїв.

Це можливо здійснити за рахунок зменшення частки споживання міцних спиртних напоїв при одночасному істотному зниженні загального рівня споживання алкогольної продукції. Слід забезпечити виявлення недобросовісних виробників алкогольної продукції і застосування до них усіх передбачених законом заходів впливу, посилити конкуренцію у сфері роздрібною торгівлі вином і підвищити доступність якісного вина для споживачів. Перспективи більш масштабного заміщення міцного алкоголю вином істотно залежать від рівня акцизів, частки нелегального обігу, адміністративних обмежень продажу, вимог законодавства. Вино на законодавчому рівні має бути відокремлене від міцного алкоголю. Помірне вживання вина – це частина здорового способу життя. За умов заміщення північного типу споживання південним, проблема алкоголізму не стояла б так гостро, як вона стоїть сьогодні.

Споживання алкоголю у світі загалом і в Європі зокрема знижується в основному неекономічними методами. Тобто не через подорожчання алкоголю або стягування нових податків, а завдяки зміні менталітету нації. Хоча, звичайно, податкові та цінові методи теж застосовуються.

В Україні вживанням спиртного має свою локальну специфіку:

– по-перше, немає цивілізованої культури вживання алкоголю, замість неї існує традиція віддавати перевагу міцним напоям;

– по-друге, властива відсутність почуття міри. Частка населення, що вживає алкогольні напої в Україні, не завжди контролює або обмежує обсяги споживання;

– по-третє, байдужість до свого здоров'я;

– по-четверте, низький рівень доходів і соціальне неблагополуччя периферійних міст і віддалених селищ, неможливість влаштувати своє життя: знайти роботу, завести сім'ю, реалізувати себе – призводять до масового поширення пияцтва як способу втечі від необлаштованості і порожнечі життя. В Україні вино найвищої якості можуть дозволити собі тільки досить забезпечені люди.

Перераховані особливості вживання спиртного в Україні визначають те, що називається національною звичкою щодо алкоголю. Тому політика державного регулювання алкогольною галуззю може сприяти зміні вподобань споживачів за умов врахування досвіду країн ЄС (табл. 2) [5].

Для зміни вподобань споживачів також необхідно українським виробникам виноробної продукції конкурувати з аналогічними іноземними, які давно зарекомендували себе на ринку. Ця проблема пов'язана не тільки з якістю, але і з недовірою споживачів до вітчизняних виробників. Більшість споживачів стали віддавати переваги імпортним винам, вважаючи вітчизняне – дешевим, а отже, і неякісним. Однак чіткої залежності між ціною та якістю не встановлено. Продукція виноробної галузі – одна з тих, де значна частка поставок здійснюється з-за кордону. На український ринок переважно імпортуються виноградні вина італійського, іспанського, французького, грузинського, молдавського виробництва.

Зміна економічної ситуації в Україні негативно вплинула на розвиток вітчизняного ринку вина, а також показала не здатність галузі реагувати на економічні зміни у країні. Ситуація на ринку вина в Україні є непростою і потребує розроблення та реалізації відповідних дієвих засобів щодо її нормалізації і приведення у відповідність до європейських вимог.

Таблиця 2

Європейський план дій по скороченню шкідливого вживання алкоголю, 2012–2020 рр.

<p>У майбутньому діючої політикою стосовно алкоголю буде така політика, яка забезпечить:</p> <ul style="list-style-type: none"> - включення політики щодо алкоголю в більш широкі стратегії економічного розвитку та добробуту й сприяння реальному досягненню соціального, медико-санітарного та економічного благополуччя суспільства; - узгодженість і об'єднання зусиль різних державних відомств та секторів, виявлення й впровадження необхідних стимулів, що приносять вигоди окремим секторам і суспільству в цілому; - узгодженість дій і залучення суб'єктів як з державного, так і з приватного секторів, виявлення та реалізація стимулів, які приносять вигоди зацікавленим державним і приватним суб'єктам; - включення заходів політики щодо алкоголю в усі дії, що сприяють благополуччю і здоровому способу життя і знижують тягар неінфекційних та інфекційних хвороб; - здатність і можливість муніципальних утворень, місцевих громад та громадянського суспільства здійснювати дієві антиалкогольні стратегії і програми, що узгоджені на всіх рівнях; - надання стимулів як позитивних, так і негативних, які сприяють тому, щоб громадяни і сім'ї робили вибір на користь більш здорового способу життя, коли заходить мова про вживання алкоголю; - вплив на попит і врахування тієї ролі, яку алкоголь поряд з іншими факторами відіграє в житті людей; - визнання важливості залучення всіх зацікавлених сторін – громадян, спільнот, місцевих медичних установ і структур соціальної підтримки, неурядових організацій, органів державного управління у сферу протидії зловживання алкоголем. <p>У майбутні роки дієва політика відносно алкоголю буде характеризуватися ознаками, що відображають двосторонні процеси і взаємозв'язок між ефективною алкогольною політикою, соціальним розвитком та соціальним капіталом. Іншими словами, ефективний соціальний розвиток приведе до поліпшення людського та соціального капіталу і капіталу здоров'я, а це неможливо без державної політики щодо алкоголю</p>	<p>Головними напрямками діяльності щодо скорочення шкідливого вживання алкоголю є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - лідерство, інформованість і прихильність. Прийняття планів дій як інструментів підвищення обізнаності та залучення до їх реалізації добре інформованого суспільства, готового підтримати вжиті заходи; - заходи на рівні служб охорони здоров'я. Державні органи та компанії медичного страхування повинні створювати стимули для служб охорони здоров'я різного рівня щодо вжиття необхідних заходів; - дії у співтовариствах і на робочих місцях. Заходи, що вживаються на місцевому рівні – серед населення, можуть призвести до скорочення шкідливого вживання алкоголю; - доступність алкогольних напоїв. Результати досліджень свідчать про те, що чим доступніше алкоголь, тим більше його вживають і тим більша у результаті завдається шкода; - маркетинг алкогольних напоїв. Не можна недооцінювати масштаби і широту комерційних комунікацій і ступінь їх впливу; - цінова політика. Підвищення цін корелює зі зниженням шкоди, завданої алкоголем, що також свідчить про зниження вживання алкоголю у великих кількостях; - скорочення негативних наслідків вживання спиртних напоїв і алкогольного сп'яніння. Для того потрібна координація дій держави, систем охорони здоров'я, підприємств роздрібної торгівлі, а також місцевих спільнот та інших зацікавлених сторін; - скорочення впливу на здоров'я населення алкогольних напоїв, вироблених незаконно і в неорганізованому секторі. Політика щодо алкоголю повинна бути спрямована на зниження шкоди від офіційно врахованого алкоголю й одночасно передбачати проведення повного оцінювання потенційної шкоди, пов'язаного з усіма видами неврахованого алкоголю; - моніторинг та епідеміологія. План дій буде більш ефективний, якщо будуть налагоджені моніторинг та оцінка його здійснення і внесок у зниження шкоди, пов'язаної з алкоголем, та інші заходи
--	---

Аналізуючи еволюцію світової торгівлі вином, можна зробити висновки, що обсяги продаж та ціна на винну продукцію з кожним роком зростають (рис. 1).

а) динаміка цін

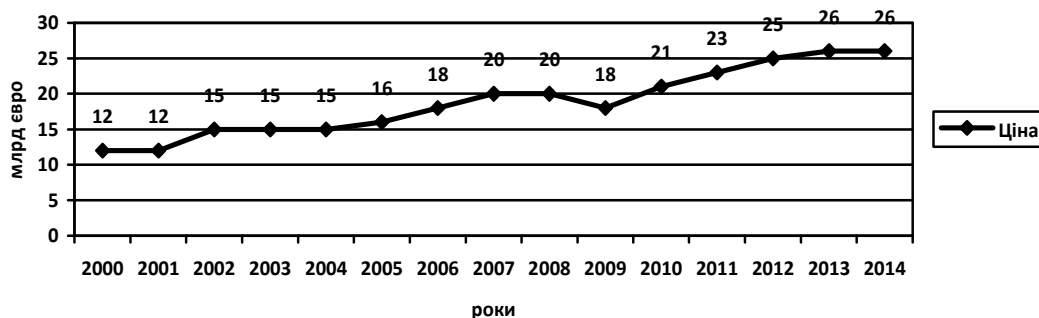

Рис. 1. Еволюція світової торгівлі вином

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

б) динаміка обсягів продажу

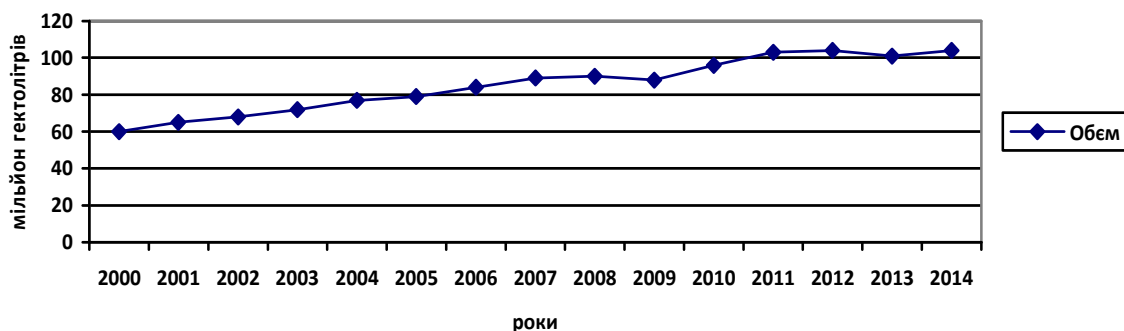

Рис. 1. Закінчення (див. також с. 239)

Виробництво вина у світі в 2014 році порівняно до 2011 роком збільшилось на 6,4 %, а споживання вина на 0,06 %. Виробництво вина в Україні за аналогічний період зменшилося на 11,1 %, і споживання зменшилося на 18,10 %. Можемо зробити висновок, що виробництво та споживання вина у світі має стабільний попит, але в Україні виробництво та споживання вина скорочується (рис. 2, 3).

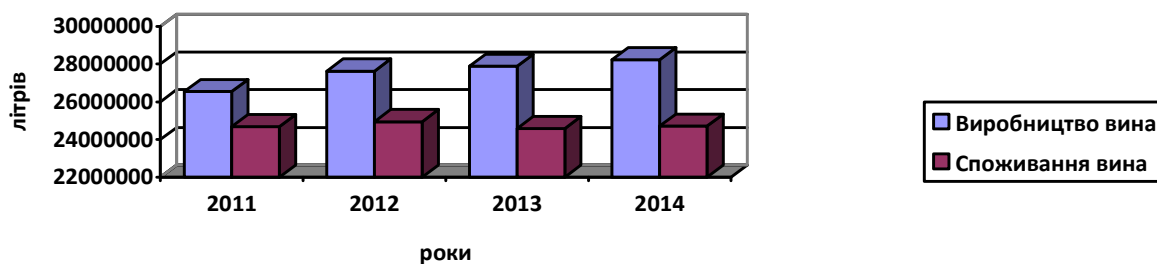

Рис. 2. Виробництво та споживання вина у світі

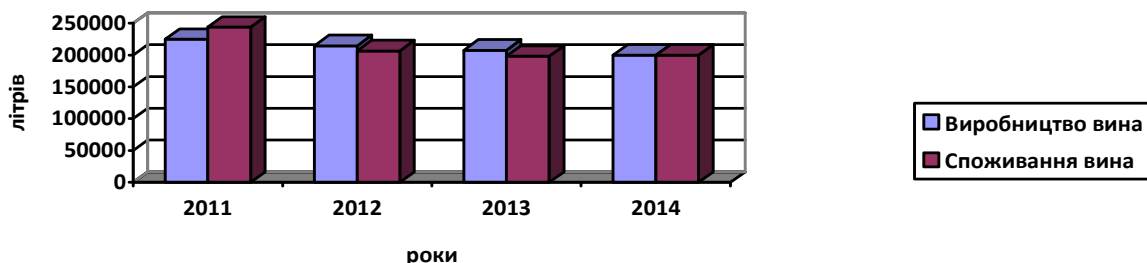

Рис. 3. Виробництво та споживання вина в Україні

Площа виноградних насаджень у світі з кожним роком збільшується, порівняно до 2011 року в 2014 відбулося збільшення на 2,9 %, проте в Україні площі виноградних насаджень зменшилися на 5,9 % (рис. 4, 5).

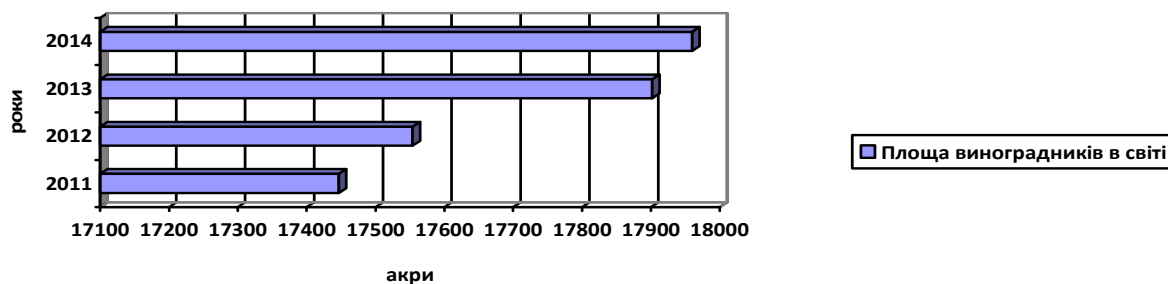

Рис. 4. Площа виноградників у світі

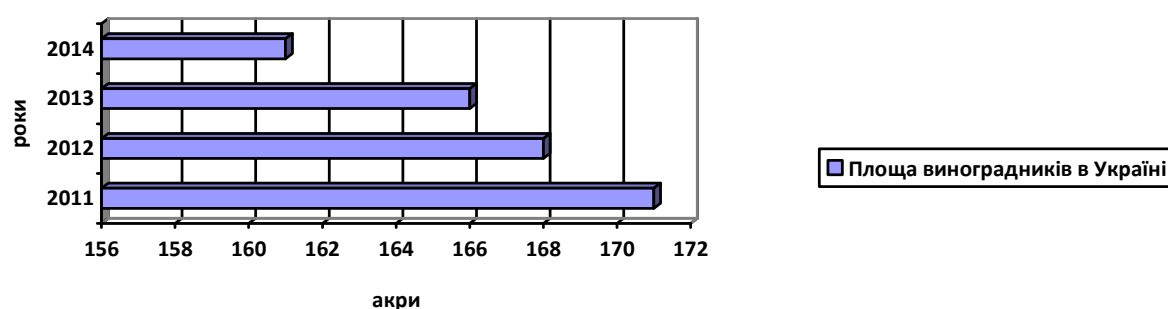

Рис. 5. Площа виноградників в Україні

Можемо зробити висновок, що виробництво та споживання вина у світі має стабільний попит, але в Україні скорочується не тільки виробництво та споживання вина, а також площі виноградних насаджень. Отже, одним із напрямків розвитку ринку вина в Україні є підвищення культури споживання вина населенням за рахунок переорієнтації споживачів із вживання міцних алкогольних напоїв та пива на якісне вино.

На структуру споживання виноробної продукції в Україні впливає рівень доходів населення, територіальна ознака і ціна за одиницю продукції. Сільські жителі із середнім або нижче середнього доходом віддають перевагу дешевим кріпленим винам. Чим багатше споживачі, тим більш привабливою для них є елітна винна продукція, українських виробників або імпортна. Перевага іноземної продукції на українському ринку пояснюється низьким рівнем поінформованості споживачів про вітчизняних виробників і торгові марки. Ціни на виноробну продукцію – це суттєвий фактор, який впливає на рівень споживання алкоголю і вибір виробника. У міру зниження достатку покупці будуть віддавати перевагу недорогим маркам.

Висновки і пропозиції. У період кризи через низьку купівельну спроможність населення спостерігалось різке скорочення продажів виноробної продукції в середньому ціновому сегменті, тому що споживчі переваги зміщуються в бік дешевої алкогольної продукції. Коли добробут населення стабілізується, сегмент середніх і дорогих вин почне зростати. Загалом рівень споживання алкоголю в Україні досить високий, але за показниками споживання вина наша країна знаходиться на одному з останніх місць. Таким чином, дослідження організаційно-економічних особливостей виноробної галузі повинне бути засноване на аналізі системи управління якістю. Рішення проблем підвищення якості виноробної продукції вітчизняних виробників є актуальним завданням. Щоб бути конкурентоспроможними для вітчизняних підприємств, переважним є поліпшення якості своєї продукції і задоволення вимог споживачів.

Список використаних джерел

1. Бревнов А. А. Тенденции развития рынка виноградного вина [Электронный ресурс] / А. А. Бревнов, Н. В. Яблонская // Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка. – 2012. – № 2. – С. 163–169. – Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/29869>.
2. *Европейский план действий по сокращению вредного употребления алкоголя (2012–2020 гг.)* [Электронный ресурс]. – Режим доступу : www.euro.who.int/.../european-action-plan-to-reduce-the-harmful-use-of-alcohol-20122021.
3. *Нестеренко О. С.* Тенденції та перспективи розвитку виноробної галузі в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/2/104.pdf.
4. *Осипов В.* Виноградарство та виноробство України. Сучасний стан, проблеми, тенденції розвитку [Електронний ресурс] / В. Осипов, Л. Осипова // Економіст. – 2015. – № 5. – С. 28–31. – Режим доступу : ua-ekonomist.com/10132-vinogradarstvo-ta-vinorobstvo-ukrayini-suchasniy-stan-problemi-tendenci-rozvitku.html.

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

---

5. Радченко Т. М. Україна в сучасних тенденціях функціонування світового ринку винопродукції [Електронний ресурс] / Т. М. Радченко // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Економічні науки. – 2015. – № 1. – С. 70–76. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmduce_2015_1_15.

6. Ралко О. С. Дослідження виробництва та споживання вина в Україні [Електронний ресурс] / О. С. Ралко // Інтелект ХХІ. – 2014. – № 6. – С. 39–45. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2014_6_7.

7. Яблонська Н. В. Виноробна промисловість України : стан, тенденції, проблеми та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Н. В. Яблонська, О. Ю. Хімченко // Економічні студії. – 2015. – № 2 (Об) квітень. – С. 168–172. – Режим доступу : <http://analyticbase.nplu.org>.

8. *Global status report on alcohol and health 2014* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.who.int/substance.../global_alcohol_report/en/.

9. *State of the vitiviniculture world market April 2015* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.oiv.int/...%20Statistiques/...%201%20Publications%20statistiques/OIV_NoteConjmars2015_EN.pdf.